

ELÄINAVUSTEINEN TOIMINTA

Ikääntyneiden kokemuksia alpakkavierailuista

Sari Hirvonen

Päivi Kantonen

Opinnäytetyö, syksy 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

TIIVISTELMÄ

Hirvonen, Sari ja Kantonen, Päivi. Eläinavusteinen toiminta, Ikääntyneiden kokemuksia alpakkavierailuista. Syksy 2017. 44 sivua, 5 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosionomin koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) ja Sosionomi (AMK), diakoniatyö.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää ikääntyneiden ihmisten kokemuksia eläinavusteisesta toiminnasta ja tätä kautta kartoittaa, tukeeko tämä toiminta ikääntyneiden sosiaalista kuntoutusta ja voimaantumista. Eläinavusteisessa toiminnassa käytetyt eläimet olivat alpakoita. Tätä varten vierailtiin eteläsuomalaisessa hoivakodissa, sekä osallistuttiin alpakkatilan avoimien ovien tapahtumaan.

Selvityksen menetelminä käytettiin havainnointia ja haastattelua. Havainnointi oli passiivista osallistumista. Havainnot kohdistuivat ikääntyneiden toimintaan ja käyttäytymiseen alpakkoiden vierailuajaksi. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina alpakkavierailujen jälkeen. Dokumentointina käytettiin muistiinpanoja, nauhoitusta sekä valokuvausta. Työssä on hyödynnetty tutkittavan ilmiön teoriaa, minkä avulla tehtiin ennakko-oletuksia siitä, miten ikääntyneet kokevat alpakkoiden vierailun.

Selvitys osoitti, että alpakkoiden vierailut ja eläinavusteinen toiminta vahvistavat iäkkäiden sosiaalisia kontakteja ja vuorovaikutusta. Muutokset rutiineihin, hellyyden osoittaminen ja kokeminen, muistojen sekä miellyttävien tunnetilojen herääminen lisäävät voimaantumisen tunnetta. Selvityksen perusteella voidaan todeta, että eläinavusteinen toiminta tukee iäkkäiden ihmisten voimaantumista ja sosiaalista kuntoutumista.

Avainsanat: sosiaalinen kuntoutus, eläinavusteinen toiminta, ikääntynyt, ikääntynyt ihminen, alpakat, voimaantuminen

ABSTRACT

Hirvonen, Sari and Kantonen, Päivi. Animal-assisted activities, experiences of the elderly on alpaca visits. 44 p. 5 appendices. Language: Finnish. Autumn 2017. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to find out and to describe what kind of experiences the elderly achieved from the alpaca-assisted activities, and whether these activities supported the rehabilitation and empowerment of the elderly. For this reason, a southern Finnish nursing home, where alpacas are used in animal-assisted activities, was made a visit. Moreover, the open house of an alpaca farm was visited as well.

The topic is opened up from the point of view of social rehabilitation and it is approached through qualitative research methods by observing and interviewing. The observing was executed in a passive committed way and the interviews were carried out as themed interviews, for it was desired to obtain a lot of versatile information on the topic. In the thesis, the theory of the studied phenomenon is utilized through making preconceptions on how the elderly will react to the alpacas. The observations were focused on people's actions and behavior during the visit of the alpacas. Notes, recording and photographing were used for documenting.

The conclusions are that the alpaca visits and animal-assisted activities support the social contacts and interaction of the elderly. The changes to routines, showing and experiencing affection, the awakening of memories and pleasant emotions increase the feeling of empowerment. It can, thus, be concluded that animal-assisted activities support the empowerment as well as social rehabilitation of the elderly.

Keywords: social rehabilitation, animal-assisted activities, elderly, alpacas, empowerment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 IKÄÄNTYMINEN JA HYVINVOINTI	8
2.1 Ikääntynyt ihminen ja toimintakyky	8
2.2 Eläimen merkitys ihmisen hyvinvointiin.....	9
2.3 Luonnon ja eläinten merkitys ikääntyneen ihmisen hyvinvointiin	10
3 ELÄINAVUSTEINEN TOIMINTA.....	11
3.1 Yleisyys Suomessa ja maailmalla.....	11
3.2 Eläinavusteinen työskentely	12
3.3 Eläinavusteinen toiminta seurakunnassa ja diakoniatyössä	13
3.4 Alpakat eläinavusteisessa toiminnassa	15
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	17
4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	17
4.2 Hoitokulma HyväMieli	17
4.3 Havainnointi ja haastattelu menetelminä	18
5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	20
5.1 Havainnointi.....	20
5.2 Haastattelut	24
6 YHTEENVETO.....	26
7 POHDINTA	28
7.1 Eettisyys ja luotettavuus	28
7.2 Tulosten hyödynnettävyys	29
7.3 Oma ammatillinen kasvu	31
LÄHTEET.....	33
LIITTEET	36
Liite 1: Havainnointilomake.....	36
Liite 2: Haastattelukysymykset	38
Liite 3: Kirjallinen suostumus	39
Liite 4: Valokuvia	40
Liite 5: Linkkejä alpakkayhdistysten ja -kasvattajien sivuille	44

1 JOHDANTO

Suomalaisen väestön ikärakenne muuttuu ja iäkkäämpien ikäryhmien osuus kasvaa. Ikääntyminen tuo usein muutoksia palveluiden käyttöön ja tarpeeseen. Ensisijaisena tavoitteena on kotona asumisen tukeminen ja toimintakyvyn ylläpitäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatusuositus (2013) hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi korostaa iäkkäiden osallisuuden vahvistamista. Kaikessa kehittämisessä ja palvelujen suunnittelussa tulisi ottaa huomioon myös ikääntyneiden näkökulma. Tavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen, jossa hyvän hoidon perustana on kuntouttava työote. Kuntien lisäksi suositus on tarkoitettu sosiaali- ja terveystalouden tuottajien ja kolmannen sektorin toimijoiden käyttöön.

Tutkimusten mukaan ikääntyneet ihmiset pitävät hyvinvointinsa kannalta tärkeimpinä asioina etenkin fyysistä toimintakykyä sekä mahdollisuutta sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden kanssa. Iän myötä aktiivisuus usein vähenee ja sen seurauksena muutkin elämän laatuun vaikuttavat tekijät kärsivät. (Malin 2010.) Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan paluuta yhteiskunnalliseen osallisuuteen vahvistamalla sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksiä (Kuntoutussäätiö 2016.) Sosiaalihuoltolain (L1301/2014) mukaan sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

Eläinavusteinen toiminta on yleistynyt menetelmä terveys- ja sosiaalialan työssä ja sitä käytetään myös tukemaan ikääntyneiden ihmisten sosiaalista kuntoutusta. Kirkon kasvatus- ja diakoniatyössä eläimiä käytetään tapahtumien elävöittämiseen ja vertauskuvien luomiseen. Suomalaisia tutkimuksia ja tietoa aiheesta on vielä varsin vähän. Eläinavusteisuus kuitenkin lisääntyy ja sen tuomat hyödyt tulevat koko ajan enemmän myös suuren yleisön tietoisuuteen.

Idea opinnäytetyöstä syntyi halusta tarkastella jotain uutta ja vähän tutkittua menetelmää. Tekijöiden omat kokemukset eläinavusteisesta toiminnasta ja kiintymys eläimiin ohjasivat aiheen valintaa. Tässä työssä keskitytään Suomessa vielä tuntemattomaan eläinavusteisessa toiminnassa käytettävään eläimeen, alpakkaan.

Opinnäytetyössä tarkastellaan ikääntyneiden ihmisten kokemuksia eläinavusteisesta toiminnasta. Työelämän yhteistyökumppani on yrittäjä Mäntsälästä, joka harjoittaa eläinavusteista toimintaa erityisesti alpakoiden avulla. Yrittäjän mukana vierailtiin hoivakodissa sekä osallistuttiin alpakkatilan avointen ovien tapahtumaan. Työn tarkoitus on selvittää, tukeeko eläinavusteinen toiminta ikääntyneen ihmisen sosiaalista kuntoutumista ja voimaantumista. Tarkastelun kohteina ovat ikääntyneen toimintakyvyn, vuorovaikutuksen ja tunteiden vahvistumisen ilmiöt. Näistä käytetään sanaa voimaantuminen. Selvityksen menetelminä on käytetty havainnointia ja haastatteluja sekä valokuvausta. Työ on tehty sekä sosionomin että diakoniatyöntekijän näkökulmista. Molemmissa ammateissa on mahdollisuus hyödyntää eläinavusteista toimintaa ja löytää siitä uudenlaisia toimintamalleja. Selvityksellä voidaan edistää vaihtoehtoisten menetelmien etsimistä ja käyttämistä myös ikääntyneiden parissa.

2 IKÄÄNTYMINEN JA HYVINVOINTI

2.1 Ikääntynyt ihminen ja toimintakyky

Ikääntyminen on yksilöllistä ja siihen kuuluu erilaisia vaiheita. Yksi vaihe on eläkkeelle siirtyminen ja sen jälkeinen toimintakykyinen aika. Toinen vaihe on elämän loppuvaiheeseen kuuluva kausi, jolloin toimintakyky on usein heikentynyt. Yksilölliset erot ovat suuria. Käsitteet ikääntyvät ja seniorit voisi rajata kaikkiin 65 vuotta täyttäneisiin, iäkkäät 75 vuotta täyttäneisiin ja vanhukset 90 vuotta täyttäneisiin. (Kivelä 2012, 13-14.) Vanhuus on kuitenkin kokemuksellinen asia. Vanhuspalvelulaki (L980/2012) määrittelee iäkkään henkilön ihmiseksi, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta. Käytämme tässä työssä käsitettä ikääntynyt tai ikääntynyt ihminen. Selvitykseen osallistuneet olivat 75-90 -vuotiaita, joista osa asui tuetusti kotona ja osa hoivakodissa.

lääkäillä ihmisillä on vaarana syrjäytyä sosiaalisesti ja heidän tunne-elämänsä voi tasaantua, jopa lamaantua. Ikääntyneen ihmisen toimintakyvyn kokonaisvaltainen tukeminen on haastava tehtävä, mikä edellyttää työntekijältä vahvaa osaamista. Parhaimmillaan työtapa perustuu ikääntyneen ja työntekijän yhteiseen työskentelyyn, jossa pyritään vahvistamaan ikääntyneen ihmisen omaa toimintakykyä. Laadukas työskentely on vaikuttavaa ja turvallista, asiakaslähtöistä ja asiakkaan tarpeisiin vastaavaa. Toimintakyvyn tukemiseen kuuluu fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueiden tukeminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.) Sosiaalisen toimintakyvyn tukemisessa on keskeistä, että työntekijä ymmärtää ikääntyneen tarvitsevan toisia ihmisiä, yhteyttä luontoon, läheisyyttä ja yhteisöllisyyttä sekä myös hengellisyyttä. Myös hyviksi koetut sosiaaliset suhteet ja hyvät vuorovaikutustaidot auttavat ikääntynyttä ihmistä selviytymään erilaisista menetyksistä ja sopeutumaan ikääntymiseen. Vanhustyössä voi käyttää useita

eri toimintamalleja, jotka lisäävät sosiaalista tukea ja yhteenkuulumisen tunnetta. (JEDU i.a.)

2.2 Eläimen merkitys ihmisen hyvinvointiin

Ihminen ja eläimet ovat kulkeneet samalla polulla jo ihmiskunnan historian alusta lähtien. Eläimistä on saatu ruokaa ja niitä on käytetty apuna työn teossa. Ihmisellä on luontainen kiinnostus eläimiin ja luontoon. Biologi E.O. Wilsonin biophilia-hypoteesin mukaan ihmisillä ja eläimillä on vallinnut riippuvuussuhde, ja ennen eläimiä tarkkailemalla saatiin tietoa mahdollisesta vaarasta. Välttämätöntä hengissä säilymisen kannalta oli myös tarkkailla kasvillisuutta. Biophilia-hypoteesin mukaan ihminen on kiinnostunut luonnostaan enemmän kaikesta elollisesta kuin elottomasta. Biophilialla eli rakkaudella elävään on ollut suuri merkitys ihmislajin fyysisessä kehittämisessä ja kasvamisessa. Kuulumisella osana luontoon on vaikutusta ihmisen psyykkiseen, hengelliseen ja esteettiseen kehitykseen. Nykyään kaupungeissa asuva ihmiset toteuttavat biophilia-taipumustaan omistamalla lemmikkieläimen ja samalla ylläpitävät suhdettaan luontoon sekä tasapainottavat emotionaalista puolta itsessään. (Ojanen 2011, 120; Honkanen 2013, 17 -19.)

Eläimestä ihmiset saavat paljon hyvää oman hyvinvoinnin edistämiseen niin psyykkisellä, fyysisellä kuin sosiaalisellakin alueella. Hyvinvoivan ja terveen psyykeen omaavien ihmisten on todettu pystyvän muodostamaan helpommin sosiaaliseen suhteen ihmisten lisäksi eläimiin. Eläimestä voi saada lohduttajan vaikeissa elämäntilanteissa, eläimelle on helppo avautua raskaista tunteista ja eläimestä saadaan kannustusta sosiaalisiin tilanteisiin. (Honkanen 2013, 43-44.) Tutkimusten mukaan touhuaminen lemmikkieläimen kanssa vaikuttaa biologisesti, niin että läheisyshormoni oksitosiinin määrä lisääntyy ja samalla verenpaine laskee. Eläimellä on rauhoittava kyky, jolla se voi vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja lisätä turvallisuuden tunnetta. Yllättävää on, ettei ystävän läsnäolo aiheuta samanlaista reaktiota. (Ojanen 2011, 120-121.)

Ihmisen ja eläimen välinen suhde on monella tapaa erilainen kuin ihmisten väliset suhteet. Eläimen kanssa kommunikointi tapahtuu ruumiinkielellä, mikä on usein aidompaa kuin sanallinen vuorovaikutus. Eläin hyväksyy ihmisen sellaisenaan ja kohtelee jokaista ihmistä tasavertaisina. Eläin ei tuomitse ihmistä eikä aseta ehtoja rakkaudelleen ja kiintymykselle. Eläimellä on kyky olla läsnä hetkessä, mikä on harvinaista ihmisten maailmassa. Tutkimuksissa on pystytty osoittamaan, että lähes kaikki tutkimuksiin osallistujat kokivat saaneensa eläimiltä ystävyyttä ja seuraa, ja suurin osa koki eläinten vaikuttavan ihmisuhteiden edistymiseen positiivisesti. (Honkanen 2013, 22.)

2.3 Luonnon ja eläinten merkitys ikääntyneen ihmisen hyvinvointiin

Etenkin laitospäristöissä luonnon läheisyydellä on todettu olevan merkittäviä vaikutuksia asiakkaiden mielialaan. Malinin (2010) pro gradu tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ulkoiluun motivoivia asioita sekä ulkoilun mukanaan tuomia hyvinvointivaikutuksia laitoksissa asuville ikääntyneille ihmisille. Aineistosta nousi esille kolme pääluokkaa, jotka voitiin katsoa ikääntyneille ihmisille ulos aktivoiviksi tekijöiksi. Tällaisia olivat turvallisuus, toiminnallisuus ja kokemuksellisuus. Nämä olivat osittain päällekkäisiä ja vaikuttivat kaikki toisiinsa. Suurin osa asukkaista piti ulospääsyn mahdollisuutta elinehtona hyvälle elämänlaadulle. Malinin tutkimuksesta esille tulleiden asioiden perusteella voi yleisesti todeta, että vihreällä ympäristöllä ja mahdollisuudella ulkoilla vanhustenkotiyhteisössä on hyvinvoinnin kannalta pääsääntöisesti myönteisiä vaikutuksia.

lääkkäät ihmiset saattavat kokea alentunutta elämänlaatua ja lisääntyneitä stressiä elämän muutoksissa. Tähän kuuluvat asuinpaikan muutokset ja puolison ja/tai omaisuuden menetykset. Näissä muutoksissa, heikkenevä fyysinen ja psyykinen terveys saattavat johtaa sosiaaliseen eristyneisyyteen, itsenäisyyden häviämiseen, laitostumiseen ja perheen rikkoontumiseen. Luonto- ja eläinavusteiset toiminnot, yhtenä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä, voivat lievittää näiden muutosten vaikutuksia. Vuorovaikutus eläinten kanssa alentaa verenpainetta ja sydämen sykettä, vähentää masentuneisuutta ja kasvattaa

tyytyväisyyttä elämään. Eläinavusteiset toiminnot näyttävät parantavan ikääntyneiden elämisen laatua. (Steed & Smith 2008, 49-61.) Ikääntyneillä on usein ollut kotonaan kotieläimiä ja muistojen herääminen ja niiden jakaminen on merkittävä voimaantumisen elementti. Ikääntyneillä eläin voi lievittää yksinäisyyttä ja olla hyvinkin tärkeä puhukumppani ja seuralainen. Eläin voi tuoda myös turvaa ja lievittää hoivaamisen viettä. Eräänlainen riippuvuussuhde vallitsee monen ikääntyneen ja eläimen välillä; molemmat tarvitsevat toisiaan, jotta voivat hyvin.

3 ELÄINAVUSTEINEN TOIMINTA

3.1 Yleisyys Suomessa ja maailmalla

Maailmalla eläinavusteiset menetelmät ovat jo hyvin yleisiä, ja Suomessakin eläinavusteinen toiminta on yleistymässä. Eläimiä voi nähdä yhä useammassa paikassa, kuten akvaariokaloja lääkärin vastaanotolla, koiria toimistoissa, ja kissoja vanhainkodeissa. Eläimiä näkyy yhä enemmän vieraillemassa erilaisissa kuntoutusyksiköissä, tai jopa asumassa niissä. Mitä enemmän ammattilaiset saavat tietoa eläinten vaikutuksista, sitä yleisemmäksi niiden käyttö on tullut. Tiedon karttuessa on alettu hyödyntämään laajemmin eri eläinlajeja ja niiden voimaannuttavia vaikutuksia. Koirien ja hevosten ohella eläinavusteisessa toiminnassa käytetään esimerkiksi laamoja, lampaita, lehmiä ja jopa delfiinejä. (Pichot 2011, 5.)

Eläinten hyödyntämistä sosiaali- ja terveystyössä sekä sen vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin on tutkittu ja siitä on kirjoitettu viime aikoina yhä enemmän. Ulkomailla on ilmestynyt jo runsaasti kirjoituksia, tieteellisiä artikkeleita ja opinnäytetöitä, mutta tutkimuksia, varsinkin niitä, jotka kestävät tiukan tieteellisen tarkastelun, on tehty vielä vähän. Suomessakin eniten tietoa löytyy koirien ja hevosten käytöstä eläinavusteisessa toiminnassa. Alpakan käytöstä on tehty yksi opinnäytetyö liittyen laaman ja alpakan käyttöön eläinavusteisessa terapiassa (Högfors 2011). Högforsin opinnäytetyö on kaksiosainen, jonka kirjallisessa

osuudessa keskitytään eläinten hyödyntämiseen toimintaterapiassa. Toiminnallisen osuuden produktio on pioneeriversio laama- ja alpakka-aiheisesta terapiaesitteestä. Muuta kuin tutkimustuloksiin pohjautuvaa alpakan eläinavusteiseen käyttöön liittyvä tietoa löytyy internetistä eri yhdistysten ja kasvattajien kotisivujen alta. (Liite 5).

Green Care Finland ry on valtakunnallinen yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvaa palvelutoimintaa. Yhdistys toteuttaa erilaisia luonto- ja eläinavusteisia menetelmiä, joilla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Yhdistyksen toimintaa ovat erilaiset hankkeet, koulutukset ja julkaisut. Yhdistyksen jäsenet ovat alalla toimivia tai alasta kiinnostuneita yrityksiä, tutkimus-, kehittämis- tai koulutusorganisaatioita ja henkilöitä. Yhdistyksen tavoitteena on kerätä yhteen alalla toimivat sekä alasta kiinnostuneet ja saada näin aikaan valtakunnallinen laadukas, vastuullinen ja ammatillinen luonto-osaamisen yhteistyöfoorumi. (Green Care Finland ry i.a.) Myös työelämän yhteistyökumppanimme tekee yhteistyötä Green Caren kanssa.

3.2 Eläinavusteinen työskentely

Eläinavusteisuus tai eläinavusteinen työskentely (Animal-Assisted Special Interventions, AAI) on kattotermi, jonka alle kuuluu eläinavusteinen terapia, opetus ja toiminta. Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy AAT) on tavoitteellista toimintaa, jossa eläin on keskeinen osa hoitoprosessia. Toiminnalla on selkeät tavoitteet ja se on suunnitelmallista. Käyntien pituus on ennalta sovittu ja ohjaaja on koulutettu terveyden- tai sosiaalihuoltoalan asiantuntija, jolla on alueen erityinen asiantuntijuus ja alan harjoitustutkinto. Eläinavusteinen (erityis)opetus (Animal-Assisted Special Pedagogy) on toimintaa, jota voi tehdä ko. eläimeen perehtynyt opettaja tavallisissa kouluissa (eläinavusteinen toiminta) tai eläinavusteisen terapiakoulutuksen saanut (erityis)opettaja (erityis)opetuksen kouluissa tai luokissa (eläinavusteinen terapia). (Ikäheimo 2013, 1.)

Eläinavusteinen toiminta (Animal-Assisted Activity AAA) ei ole tavoitteellista ja käynnit pohjautuvat spontaanisuuteen. Toiminta antaa mahdollisuuden

motivointiin, kasvatuksellisiin ja/tai hoidollisiin hyötyihin ja ihmisen hyvinvoinnin lisääntymiseen. Käyntien pituus vaihtelee ja ohjaaja voi olla koulutettu ammattilainen tai vapaaehtoinen, joka ei työskentele sosiaali- ja terveysalalla. (Ikäheimo 2013, 1.) Tässä työssä keskitymme eläinavusteiseen toimintaan. Eläinavusteinen toiminta ei ole niin säädeltyä kuin varsinainen eläinterapia. Eläinavusteisessa toiminnassa ei ole asetettu tavoitteita, tai sitä ei ole erikseen määrätty asiakkaan kuntoutussuunnitelmassa. Menetelmän vaikutuksia ihmiseen ei kirjata ylös tai seurata sen tarkemmin. Yksittäiselle asiakkaalle ei ole siis asetettu tavoitteita, mutta ryhmälle, johon menetelmä kohdistuu, voidaan asettaa joitain asioita, joihin tähdätään, esimerkiksi asiakkaiden ja työntekijöiden suhteen parantamiseen. (Pichot 2011, 4.)

Pelkkä lemmikin läsnäolo voi kannustaa sulkeutuneen ihmisen puhumaan enemmän ja tuntemaan olonsa mukavammaksi. Tällainen vaikutus voi tapahtua niin asiakkaiden kuin asiakkaan ja työntekijän välillä. Eläinavusteiset menetelmät tarjoavat tukea sosiaaliseen vuorovaikutukseen lisäten mukavuuden tunnetta keskustellessa vieraan ihmisen kanssa. Keskustelun aiheena voi olla esimerkiksi nykyiset ja edelliset lemmikit sekä hauskat muistot liittyen niihin. Keskustelun sävy eläimistä puhuttaessa on usein iloista, nauruntäyteistä ja kevyttä, joten se tuo positiivisen kokemuksen yleensä sulkeutuneelle ihmiselle vuorovaikutuksesta vieraan ihmisen kanssa. Lisäksi lemmikkien avulla voidaan saada käännettyä asiakkaan huomio negatiivisista asioista positiivisiin. (Pichot 2011, 11-12.)

3.3 Eläinavusteinen toiminta seurakunnassa ja diakoniatyössä

Eläinavusteista toiminnasta seurakunnissa on saatavilla hyvin vähän tutkittua tietoa. Eräessä opinnäytetyössä (Haake, Pulkkinen & Pellinen 2016) asiaa tutkittiin pintapuolisesti haastattelemalla neljän seurakunnan työntekijöitä koiraavusteisen toiminnan hyödyntämisestä. Eläinavusteinen toiminta näyttäytyi tässä työssä hyvin satunnaiselta ja suunnittelemattomalta. Se vaati myös työntekijän oman kiinnostuksen ja harrastuneisuuden eläinten kanssa toimimiseen.

Seurakunnan perustehtävä on sanan ja sakramenttien julistaminen ja toimittaminen. Sen tehtävään ei juurikaan kuulu eläinavusteisen työn pohtiminen. Seurakuntatyön 25-vuotinen tuntemus ja oma osallistuminen on kuitenkin näyttänyt sen, että eläinten kanssa tehdään yllättävän paljon. Varhaiskasvatuksessa, lapsityössä, varhaisnuorisotyössä sekä diakoniatyössä tehdään retkiä kotieläintiloille tai tuodaan eläimiä seurakunnan tapahtumiin, kuten esimerkiksi poniratsastusta Yhteisvastuukeräyksen tapahtumapäivässä tai alpakoita joulutapahtumassa.

Vivamon Raamattukylän jouluvaelluksen tallikohtauksessa aasi ja lampaat toivat autenttisen tunnelman evankeliumin tapahtumiin. Riihimäen seurakunnan jouluhartaudessa kappelikirkossa oli vuosina 1992-1998 muutama lammas kirkkosalissa elävöittämässä jouluevankeliumin kuulemista. Erään luomakunnan sunnuntain perhemessun saarnassa leppoisa kotikissa sai edustaa luomiskertomuksen eläinten luomisen kohtaa. Kaikissa yllämainituissa tapahtumissa opinnäytetyön toinen tekijä on ollut mukana osallistumassa tai toteuttamassa tapahtumaa. Voidaan siis sanoa, että eläimiä kyllä hyödynnetään seurakuntien eri työmuodoissa, ja seurakunnat pyrkivät tavoittamaan seurakuntalaisiaan eläinten kautta, mutta toiminta ei ole suunnitelmallista eikä sitä pohdita sosiaalisen kuntoutuksen välineenä.

Kristillisen kirkon perinteessä on luonnolla, eläimillä ja ihmisen suhteella niihin ollut aina oma paikkansa. Vaikka luterilaiseen uskonkäsitykseen eivät pyhimyslegendat vahvasti kuulukaan, on niillä silti merkityksensä. Erityisesti legendat Franciscus Assisilaisesta antavat kristitylle yhden mallin suhtautua eläimiin ja luontoon ylipäätään. Sepittämässään Aurinkolaulussa Franciscus puhuttelee aurinkoa, tuulta ja tulta veljikseen, kuuta, tähtiä ja vettä sisarikseen. Monet hänestä kertovat legendat osoittavat kuinka Assisin Pyhä Franciscus piti myös eläimiä sisaruksinaan. (Heinimäki, 2002, 39.)

Suomalaisessa kirkollisessa kentässä piispa Voitto Viro herätti keskustelua pohtiessaan ja ollessaan sitä mieltä, että koirilla on sielu. Siitä, miksi eläimet ovat niin tärkeitä, hän kirjoittaa näin: *”Siksikö kenties, että me kipeästi kaipaamme*

toista, jolle voimme ilmaista sydämemme rakkauden janon? Ja sehän on helpointa ilmaista olennolle, joka ei koskaan torju, ei koskaan ole ivallinen, ei koskaan arvostele eikä nalkuta, vaan on aina valmis kohtaamaan olennon, jolla on ihmisen sydän ja joka jo omalla olemuksellaan kykenee vastaamaan ihmisen sydämessä olevaan syvään yhteyden tarpeeseen, siihen unelmaan ja ikävään, että voisi rakastaa.” (Viro 1980, 158.)

Diakoniatyön ytimessä ovat ennen kaikkea ne ihmiset, jotka tarvitsevat taloudellista, henkistä ja hengellistä apua. Ne, joita kukaan muu ei auta ja jotka syystä tai toisesta tuntevat jääneensä rakkautta vaille. Diakoniatyön ydinosoamisessa nähdään neljä ulottuvuutta: hengellinen työ, diakoninen asiakastyö, kirkon organisaatio- ja kehittämisosaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen. (Helin & Hiilamo & Jokela 2010, 40.)

Ydinosoamisen laajuus kiteytyy siihen, että työn ytimessä ovat ihmiset ja yhteisöt, joiden parissa toimitaan. Pysähtyminen ihmisen rinnalle ja arjen jakaminen, yhdessä oleminen ovat työn tärkeää osaamisaluetta. Tähän arjen jakamiseen ja ihmisen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen voisi eläinavusteisesta työstä olla hyötyä kirkossa. Eläimet mahdollistavat monessa tilanteessa ihmisten kohtaamisen ja välittävät olemuksellaan sitä, mitä ihmisen on vaikea toiselle välittää; hyväksymistä ja pyyteetöntä rakkautta.

3.4 Alpakat eläinavusteisessa toiminnassa

Alpakka (lama pacos) ja laama (lama glama) ovat kotoisin Andien ylängöiltä, Perusta, Chilestä ja Boliviasta. Ensimmäiset alpakat on tuotu Suomeen vuonna 2002 (Suomen alpakkayhdistys i.a.), mutta sekä laama että alpakka ovat kuitenkin eräitä ihmiskunnan vanhimpia kotieläimiä ja hyvin arvostettuja kantojuhtia ja villantuottajia. Alpakan villi kantamuoto on vikunja ja laaman guanako. Niiden kotieläimeksi kesyttämisen ovat tehneet Etelä-Amerikan alkuperäiskansat. Laama ja alpakka ovat läheistä sukua toisilleen ja niitä kutsutaan yhteisnimellä kamelidi. Ne pystyvät myös lisääntymään keskenään. (Sirkkola & Kivikari, i.a. 3.)

Ensisijaisesti alpakoita on pidetty villan tuottamiseen, mutta niistä saatiin myös ruokaa, polttoainetta ja seuraakin. Laamoja pidettiin enimmäkseen kantojuhtina ja myös enemmän lihantuottajina. Alpakkan villa oli inka - kulttuurissa ylimystön säädyn ja vaurauden mittari. Suomessa alpakavillantuotanto on lähinnä harrastelijamaista, eikä suuria määriä villaa ole kaupan. (Sirkkola & Kivikari, i.a. 3.) Alpakka muistuttaa ulkonäöltään kamelia ja laamaa, mutta on näitä pienikokoisempi ja herttaisemman näköinen. Alpakkan turkissa ei ole erikseen karkeata peitinkarvaa ja pehmeää pohjavillaa kuten laamalla. Tämä tekee alpakkan villasta erityisen hienoa. Villa ja koko eläin eivät myöskään tuoksu tai haise mitenkään erityiseltä, kuten lampaanvilla haistaa lampaalta. Säkäkorkeudeltaan aikuinen alpakka on n. 80-100 cm, mutta se vaikuttaa kookkaammalta tuuhean turkin ja pitkän kaulansa vuoksi. Painoa aikuisella alpakalla on n. 60-80kg. (Sirkkola & Kivikari, i.a. 4.)

Suomessa arvioidaan olevan tällä hetkellä noin 1300 alpakkaa ja ne on tuotu lähinnä Ruotsista, Keski-Euroopasta ja Chilestä. Alpakat ovat sijoittuneet maatilamatkailuyritysten vetonauloiksi, maisemanhoidollisiin tehtäviin sekä lemmikeiksi. (Suomen alpakayhdistys i.a.) Alpakka on luonteeltaan rauhallisempi, riippumattomampi ja itsenäisempi kuin laama. Molemmat oppivat oikein ja lempeästi käsiteltyinä hoitotoimenpiteet, riimussa kulkemisen, autoon lastaamisen, eivätkä pelkää niitä lähestyviä ihmisiä. Ne oppivat tuntemaan nimensä ja luovat vuorovaikutussuhteen hoitajaansa. Alpakat ovat myös hyvin siistejä eläimiä. Niillä on talliolosuhteissakin karsinassa vain yksi kohta vessapaikaksi. (Sirkkola & Kivikari i.a.) Koulutetut alpakat ovat tottuneet sisätiloihin ja ovat sisäsiistejä. Ne voivat kävellä sisätiloissa, koska niiden jalkapohjat ovat hyvin samanlaiset kuin koiralla eivätkä ne luista liukkaalla lattialla. (HyvänMielen alpakat i.a.) Tietoa alpakoiden käytöstä eläinavusteisessa työskentelyssä on vielä vähän ja niiden käyttö tämän kaltaisessa työskentelyssä on varsin uutta Euroopassa. Alpakoiden luonteen merkitys on korostunut, kun suuri osa alpakoista ostetaan lemmikkieläimiksi - ei niinkään villantuottajiksi. Alpakka on osoittautunut monipuoliseksi, helposti koulutettavaksi ja yksilölliseksi eläimeksi. (Ikäheimo, Kaija 2013, 108.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää 75-90 -vuotiaiden ikääntyneiden ihmisten kokemuksia alpakoiden vierailusta. Tutkimuskysymyksenä oli, minkälaisia kokemuksia ikääntyneet saavat kohtaamisista alpakoiden kanssa. Kokemusten perusteella oli tarkoitus tehdä johtopäätöksiä siitä, onko alpakan vierailulla vaikutusta ikääntyneen ihmisen tunnetilaan ja sosiaaliseen toimintakykyyn, ja onko alpaka-avusteinen työskentely näin ollen tehokas sosiaalisen kuntoutuksen menetelmä. Selvitykseen osallistuneet ikääntyneet ihmiset asuivat joko hoivakodissa tai tuetusti omassa kodissa. Kaikkia yhdisti ikääntymisen mukanaan tuoma jonkinlainen tuen tarve arjessa. Havainnoitavia asioita oli, millaisia tunteita, eleitä, ilmeitä ja sanoja alpakan läsnäolo aiheutti, lisääntykö vuorovaikutus ja millainen oli yleinen ilmapiiri. Tavoitteena oli saada haastattelujen ja havainnointien pohjalta tietoa, jota voidaan hyödyntää eläinavusteista toimintaa suunniteltaessa.

4.2 Hoitokulma HyväMieli

Työelämän yhteistyökumppani on monenlaista eläinten kanssa olemiseen ja kohtaamiseen suuntaavaa toimintaa harjoittava yrittäjä Mäntsälän Nummisten kylässä. Yrityksen nimi on Hoitokulma HyväMieli ja toimipaikan nimi HyvänMielen alpakat. Yrityksen pääasiallinen toiminta on järjestää vierailuja esim. päiväkoteihin ja vanhainkoteihin, erilaisiin tapahtumiin sekä erikseen sovittavia maatilavierailuja ja tapahtumia tilalla. (HyvänMielen alpakat i.a.) Työelämän yhteistyökumppanin kautta meille järjestyi mahdollisuus vieraila tilalla avoimien ovien tapahtumassa sekä etelä-suomalaisessa hoivakodissa, mihin yrittäjä teki alpakkavierailun. Kyseinen hoivakoti tarjoaa ympärivuorokautista ja lyhytaikaista hoivaa, tehostettua asumispalvelua ja kuntoutusta ikääntyneille ihmisille. Yksikössä asuu noin 40 eri kuntoista ikääntynyttä.

4.3 Havainnointi ja haastattelu menetelminä

Selvityksen menetelmiksi valikoituivat havainnointi ja haastattelu. Havainnointiin haastattelun tukena päädyttiin, koska ikääntyneillä voi olla hyvinkin erilaisia rajoitteita pelkän haastattelun keinoin tapahtuvasta menetelmästä. Havainnoinnin etuna on, että sen avulla saadaan välitöntä informaatiota yksilön ja ryhmän toiminnasta ja käyttäytymisestä. Lisäksi se mahdollistaa havainnoitsijoiden läsnäolon varsinaisessa tilanteessa. Havainnoinnissa voidaan reagoida tilanteisiin, jotka muuttuvat nopeasti tai ovat vaikeasti ennakoitavissa, esimerkiksi yksilön tunnetilat. (KvaliMOTV i.a.) Ikääntyneen ihmisen mahdolliset rajoitteet kuten esimerkiksi dementoituminen, huono kuulo tai näkö sekä liikkumisen ongelmat eivät olleet este selvitykseen osallistumiselle. Havainnointiin ja haastatteluun eivät kuitenkaan osallistuneet sänkypotilaat tai vaikeasti dementoituneet, koska heidän osallistumiskykynsä olisi ollut liian rajoittunutta, eikä tuloksia olisi saatu kerättyä. Selvityksen ikääntyneet olivat 75-90 -vuotiaita, joista neljä asui vakituisesti hoivakodissa ja kaksi tuetusti omassa kodissa. Heillä kaikilla oli eriasteisia kognitiivisia ongelmia, mutta he olivat kuitenkin niin toimintakykyisiä, että osallistuminen oli mahdollista. Hoivakodissa selvitykseen osallistuvien ikääntyneiden ihmisten toimintakykyä ja soveltuvuutta tutkimukseen arvioitiin yhdessä hoivakodin yhteyshenkilön kanssa.

Varsinainen **havainnointi** toteutettiin ennen haastatteluja. Menetelmänä käytettiin passiivista osallistuvaa havainnointia, jossa havainnoitsijoina olimme tilanteessa mukana, mutta emme pyrkineet vaikuttamaan tapahtumien kulkuun. Havainnointia toteutettaessa huomioitiin havainnoitsijoiden ennako-oletukset, aikaisemmat kokemukset, mieliala ja aktivaatiotaso, mitkä voivat vaikuttaa havaintojen tekemiseen. (KvaliMOTV i.a.) Tämän takia havainnoinnin kohteet pyrittiin rajaamaan tarkasti. Ennako-oletuksina olivat vuorovaikutuksen lisääntyminen, hyvän olon ja lämmön kokeminen, muistojen palaaminen mieleen, iloisuus, kehon parempi hahmottaminen sekä eri aistikokemukset. Havainnoinnin tukena käytettiin etukäteen valmisteltua havainnointilomaketta (Liite 1) sekä valokuvausta.

Haastatteluja suunniteltaessa ja toteutettaessa koettiin tärkeäksi, että niissä tulee esille jokaisen haastateltavan yksilölliset näkemykset ja haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esille tietoa mahdollisimman vapaasti. Tätä tukee myös se, että ennako-odotuksista huolimatta vastausten suuntaa ei voi ennalta tietää, vaan kokemukset ja tuntemukset voivat olla myös ennako-odotusten vastaisia. Haastattelussa voidaan myös tehdä lisäkysymyksiä ja saada esimerkiksi perusteluja mielipiteille. Haastattelu mahdollistaa myös joustavan säätelyn haastateltavalle sopivaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2006.) Haastattelun haasteeksi saattaa muodostua se, että haastateltavat eivät tuota tutkimuksen kannalta oleellisia vastauksia tai antavat vastauksia aiheisiin, joita tutkija ei kysy. Haastattelu prosessina on myös aikaa vievä menetelmä. Haastateltava voi kokea haastattelun uhkaavana tai pelottavana tilanteena, mitä voi ehkäistä huolellisella ennakkosuunnittelulla ja asianmukaisella tiedotuksella. Lisäksi haastatteluvastaukset ovat konteksti- ja tilannesidonnaisia, eikä niitä sen vuoksi tulisi liikaa yleistää. (Hirsjärvi & Hurme 2006.)

Hoivakodissa oli alpakkavierailun aikana noin 25 osallistuvaa ikääntynyttä, joista valittiin hoivakodin henkilökunnan avustuksella ennen alpakkavierailua neljä asukasta havainnoinnin ja haastattelun kohteeksi. Neljä koettiin sopivaksi luvuksi, jotta havainnointiin voitiin keskittyä rauhassa. **Alpakkatilan avointen ovien päivään** osallistui eniten lapsiperheitä, mutta myös neljä ikääntynyttä ihmistä omaistensa kanssa. Heistä kaksi suostui osallistumaan selvitykseen.

Haastattelukysymyksiä oli vain neljä ja ne olivat yksinkertaisia. (Liite 2). Kysymyksiin ei haettu kyllä/ei -vastauksia, vaan vapaamuotoista keskustelua aiheesta. Tällä haluttiin ottaa huomioon ikääntyneen ihmisen mahdolliset rajoitukset (esim. vireystaso ja muistin ongelmat) ja tehdä haastattelutilanteesta turvallisen sekä tuttavallisen oloinen. Haastattelut toteutettiin parihaastatteluina, jotta toinen haastateltava voi tarvittaessa tukea toista haastateltavaa, jos puheen tuottamisessa ja muistamisessa on ongelmia. Tutun ihmisen läsnäolo voi myös rentouttaa ja saada enemmän keskustelua aikaan. Myös haastattelijoita oli kaksi ja ilmapiiri haluttiin pitää rentona ja haastattelu enemmän keskustelevana. Työntekijöitä tai omaisia ei ollut haastatteluissa mukana.

Haastattelut toteutettiin alpakoiden vierailun jälkeen. **Hoivakodissa** haastattelupaikaksi saatiin rauhallinen tila, minne oli salista lyhyt matka ja asukkaille helppo kulkea. **Alpakkatilalla** haastattelu toteutettiin tilan kahviossa rauhallisessa nurkkauksessa. Ennen haastattelua kerrattiin vielä haastattelun tarkoitus ja menetelmät. Haastateltavat allekirjoittivat ennen haastattelun aloittamista suostumuslomakkeen (Liite 3), joka luettiin haastateltaville ääneen ja varmistettiin, että haastateltava on ymmärtänyt tekstin. Haastattelun tukena käytettiin haastattelulomaketta. (Liite 2). Lisäkysymyksiä tehtiin tarpeen mukaan ja välillä haastattelu oli enemmän keskustelua. Haastattelut nauhoitettiin ja haastattelun aikana tehtiin muistiinpanoja haastattelijoiden muistin tueksi. Tämän jälkeen haastattelut litteroitiin, jotta ne voitiin analysoida.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

5.1 Havainnointi

Hoivakodissa yleinen ilmapiiri ennen alpakoiden tuloa oli rauhallinen ja hiljainen, jopa passiivinen ja unelias. Havainnoinnin kohteena olevat asukkaat istuivat sohvilla lähellä toisiaan. Asukkaiden kasvoilta ei voitu erottaa erityisiä ilmeitä. Myöskään keskustelua asukkaiden kesken tai henkilökunnan kanssa ei ollut havaittavissa. Asukkaat vastasivat kysyttäessä ja olivat katsekontaktissa. Ilmapiiristä oli havaittavissa, ettei kaikille ollut välttämättä ihan selvää, mitä odottaa, vaikka hoivakodissa oli etukäteen kerrottu alpakoiden vierailusta. Osa asukkaista oli sänkypotilaita ja he makasivat omissa huoneissaan.

Alpakoiden tulon jälkeen ilmapiiri muuttui. Havainnoimme erityisesti etukäteen valittujen neljän asukkaan eleitä, ilmeitä, liikkeitä, ääniä, sanallisia kommentteja ja vireystilaa. Havainnoitavat oli jaettu etukäteen havainnoitsijoiden kesken, mutta oli mahdotonta havainnoida vain kahta ottamatta huomioon koko tilan ilmapiiriä ja tapahtumia.

Havainnoitavien katseet seurasivat alpakoita ja kasvoilta oli erotettavissa hymy. Puhe lisääntyi niin asukkaiden kuin henkilökunnankin välillä. Yksi havainnoitavista oli erityisen innokas syöttämään ja koskettamaan alpakoita. Alpakon koskeminen ja syöttäminen sai aikaan myös sanallisia kommentteja: *”pehmeä, ihana, minä voisin vielä syöttää”*. Toinen asukas ei halunnut koskettaa tai syöttää, vaikka kertoikin pitävänsä alpakoista. Kolmas havainnoitava oli suhteellisen ilmeetön ja ei-osallistuva, mutta

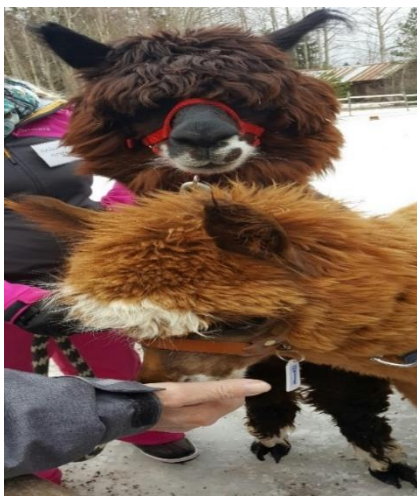
kun ystävä tuli paikalle, kertoi hän innostuneena alpakoista ja ohjasi ystäväänsä istumaan ja osallistumaan: *”ne on alpakoita, tuus kattoon ny alpakoita, onpa niillä suuret silmät”*. Myös hymy lisääntyi tämän asukkaan kasvoilla, kun hän sai kertoa tapahtumasta toiselle asukkaalle. Neljäs havainnoitavista istui rauhallisesti ehkä hieman omissa maailmoissaan, eikä osallistunut oma-aloitteisesti, mutta syötti alpakoita, kun hänelle sitä ehdotettiin. Hän oli hieman hämillään ja kyseli: *”mitä nää on, onko toi hevonen?”*. Kun asukkaalle kerrottiin, että ne ovat alpakoita, tyytyi asukas tähän ja jatkoi syöttämistä.

Eläimen läsnäolo ja niiden seuraaminen lisäsivät kontaktia asukkaiden ja henkilökunnan välillä suhteessa siihen, miten paljon kontaktia oli ollut ennen alpakoiden tuloa. Myös alpakoiden ohjaajien ja asukkaiden vuorovaikutus lisääntyi ja asukkaat kuuntelivat ohjaajien kertomuksia alpakoista. Asukkaat halusivat tietää mm. *”mistä nää on kotoisin ja kakkaako ne sisälle”*. Reaktioita aiheutti myös se, kun toinen alpakoista kävi välillä maahan piehtaroidaan: *”mitäs se nyt tekee; alkoko sitä väsyttää?”* Ohjaajat kertoivat asukkaille, että alpakka puhdistaa näin itseään, mikä aiheutti asukkaissa hilpeyttä (hymy, nauru, iloinen puhe) ja lisäsi sanallisia kommentteja: *”eipä taida lattia paljoa putsata; kyllä tuli nyt puhdas!”*.

Alpakoiden vierailu kesti noin tunnin. Koska havainnoitavat oli etukäteen rajattu ja jaettu havainnoitsijoiden kesken, onnistui havainnointi tunnin aikana hyvin.

Havainnoitavat asukkaat istuivat alpakoiden vierailun ajan samoilla paikoilla, eikä salissa muutenkaan ollut suurta liikehdintää.

Havainnoinnin perusteella alpakoiden tulo hoivakotiin lisäsi selvästi asukkaiden vireystasoa ja vuorovaikutusta toistensa, henkilökunnan ja alpakoiden ohjaajien kesken. Vaikka kaikki eivät tuoneet vireystason nousua esille sanallisesti, niin ilmeet, toiminta ja alpakoita seuraavat katseet saivat aikaan sen, että voi päätellä alpakoiden vierailun lisänneen ainakin hetkellisesti iäkkäiden hyvinvointia ja sosiaalista vuorovaikusta.

Avointen ovien tapahtumaan ihmiset tulivat paikalle tietäen mitä tulevat katsomaan ja yleisilmapiiri oli innostuneen odottava. Ihmisten tunnetilat vaikuttivat vapautuneilta ja iloisilta. Erityisesti lapset saivat innostunutta ja osallistuvaa ilmapiiriä aikaan. Ikääntyneiden ihmisten kasvoilla oli myös hymyä ja keskustelu lisääntyi merkittävästi eläinten kanssa ollessa. Eläinten katselu ja silittäminen sai aikaan

keskustelua monien eri-ikäisten ihmisten kesken. Selkeästi oli havaittavissa havainnoitavien ikääntyneiden ja lasten keskinäinen vuorovaikutus. Havainnoitavat kertoivat omista eläinkokemuksistaan ja lapsuudestaan paikalla oleville lapsille. Monessa keskustelussa aikuistenkin kesken muisteltiin ihmisten omia lemmikkejä ja niiden kanssa tapahtuneita asioita. Tilan eläimistä osa on jalostettu pienikasvuisiksi ja sellaisten ulkomuoto herätti ihastelua. Ikääntyneet ihmiset muistelivat, minkä kokoisia heidän lapsuudessaan eläimet olivat olleet ja kuinka paljon vähemmän oli varsinaisia lemmikkieläimiä kuin nykyään. Jokaisessa eläinaitauksessa oli ohjaaja, joka kertoi eläimistä ja opasti niiden ruokkimisessa ja käsittelyssä.

Alpakka oli eläimenä tuntematon havainnoinnin ja haastattelun kohteeksi valikoituneille henkilöille. Heidän lapsuutensa ja nuoruutensa on ollut lehmien ja hevosten kanssa työskentelyä. Ennen alpakan näkemistä toisella

haastateltavalla oli mielikuva siitä, että alpakka on iso lammas. Alpakon näkeminen sai aikaan kommentteja, kuten *”onpas hauskan näköinen otus”*. Kiinnostusta alpakoiden historiaan ja niiden eri käyttömahdollisuuksiin ikäihmisillä riitti. *”Ihan kun sen turpa näyttäisi jäniksen nenältä. Mistä nää on kotoisin?”* Alpakoita sai syöttää ohjaajan antamalla rehunappuloilla. Tämä osoittautui havainnoinnin perusteella koko päivän mukavimmaksi kokemukseksi molemmille haastateltaville. Alpakon tapa ottaa nappulat

pehmeästi sai aikaan sanallisia kommentteja, kuten *”kylläpä se ottaa ruuan sillai hauskasti tuputtaen”*.

Haasteellista oli keskittyä havainnoitavien eleisiin ja ilmeisiin, koska ympärillä tapahtui koko ajan ja ihmisiä liikkui sinne tänne. Avointen ovien tapahtumassa ja eläinten kanssa toimiessa sattuu myös usein ennalta arvaamattomia tapauksia. Tällä kertaa alpakoiden syöttämisen ja katselun aikana toinen haastateltavista tarttui arvaamattomasti alpakkaa takaa kokeillakseen sen turkkia. Alpakka on kuitenkin pakoeläin ja säikähtää takaansa tulevaa kosketusta, joten tämä aiheutti hetkellisen pelästymisen. Tilanne oli kuitenkin nopeasti ohi, eikä aiheuttanut vaaratilannetta. Alpakoiden ohjaaja korosti sitä, että alpakkaa tulee lähestyä varoen ja edestäpäin.

5.2 Haastattelut

Alpakoiden saapuminen **hoivakotiin** koettiin jokaisessa vastauksessa mukavana asiana. Yksi asukkaista käytti varsin runsassanaisia ilmauksia:

Mä olin oikein riemuissani! Se eläin on mulle niin tärkeä. Mulla oli heti mielessä, että ai kun mä saisin ottaa siltä pusun. Mutta en viittänyt, kun aattelin, että kaikki kattoo mua. (Asukas 1).

Toiset olivat rauhallisempia ja hillitympiä puheessaan. Vastauksia kuitenkin yhdisti se, että eläinten tulo hoivakotiin oli mukava asia ja eläimistä pidettiin.

Kyllä se kivaa oli, kun olin kuullut, että ne tulee ja eläimiin on aina hyvä tutustua. Ei mulla muuta, kuin kivoja eläimiä. Oli se kiva juttu. (Asukas 2).

Iloisemmaksi muuttui mieli kun näki eläimet. (Asukas 3).

Yhtään ei ainakaan pelottanut. (Asukas 4).

Alpakat herättivät muistoja omista ja naapurin eläimistä, mistä haastateltavat kertoivat mielellään. Oma suhde eläimiin yleensä tuli esille keskusteluissa ja haastateltavat keskustelivat myös keskenään kotona olleista eläimistä. Haastattelu muistutti paikoin elävää keskustelua saman teeman sisällä.

Mä oon aina käynyt siellä naapurin puolella eläimiä kattoo, ei ollut ku koira meillä. Olihan se alpakka erilainen, mutta kaikki eläimet on kivoja. En mää ees hämähäkkii tapa, mä vien sen ulos. (Asukas 1).

Kyllä meillä on kotona kaikenlaisia eläimiä ollut, koko mun pienen ikäni, niin mä olen tavallaan tottunut siihen aika paljon. Meillä on ollut lemmiä ja vasikoita, hevonen ja lampaista ja kaikennäköistä. En oo kyllä ennen alpakkaa nähnyt, mutta eläin ku eläin, niin ne on kivoja. Ei niitä lyyä tai mitään, ei hämähäkkejäkään. (Asukas 2).

Sellasta muistu mieleen kun on lapsena käynyt Korkeasaarella. Siitä on kyllä aikaa. (Asukas 3).

En oo aikaisemmin nähnyt alpakoita muualla ku televisiossa. Mutta olihan meillä kotona koira ja kissa ja lampaat ja lehmät. Minä niitä lemmiä aina lypsin, lypsämisen muistan. (Asukas 4).

Hoivakodin päivärytmin muutos nähtiin positiivisena asiana ja haastateltavat olivat mielissään, kun järjestettiin jotain erilaista. Hoivakodin rutinoitunut päivärytmi ja päivien samankaltaisuus tuli haastatteluissa esiin. Erilaiset tapahtumat koettiin mukavana muutoksena yksitoikkoiseen arkeen. Myös eläinten läsnäolon aikana lisääntynyt vuorovaikutus asukkaiden, vierailijoiden ja henkilökunnan välillä koettiin tärkeäksi.

Kyllä niitä on kiva silittää ja jutella niiden kanssa. Kivaa vaihtelua, kun muuten istutaan vaan ja tuijotetaan toisia, eikä paljoo puhutakaan. Hyvä tunne, kaikki muut ajatukset on pois päästä. Mä oisin vaikka ottanut sen. (Asukas 1).

Piristää vähäsen. Kun on pitkän aikaa samanlaista rytmiä, niin tuollainen aina piristää. Kyllä voisi tulla uudelleenkin, niitä on aina kiva silittää tollai läheisestikin. Vaimo kävi just tossa kylässä, niin sekin jäi kättelemaan. Se on hyvä se. (Asukas 2).

Onhan se kivaa vaihtelua. Ihan hyvä juttu. Ei mitenkään erityisesti muuttanut oloilaa. (Asukas 3).

Yhtään en ainakaan peljännyt niitä. Saa tulla toistekin. (Asukas 4).

Avointen ovien tapahtuman haastattelussa käytettiin samoja kysymyksiä pohjana kuin hoivakodissakin. (Liite 2). Koska tässä tapauksessa haastateltavat olivat itse tulleet katsomaan eläimiä, muokattiin kysymyksiä vastaamaan tilannetta. Haastattelut toteutettiin parihaastatteluna tilan navetan vintillä olevassa kahviossa, rauhallisessa nurkkauksessa. Samoin kuin hoivakodissa, myös haastattelijoina oli kaksi. Tilanne olikin enemmän yhteistä juttelua haastattelukysymysten pohjalta kuin selkeää kysymys/vastaus keskustelua. Ennen haastattelua käytiin vielä läpi haastattelun tarkoitus, menetelmät ja vapaaehtoinen suostumus haastatteluun.

Toistuvasti esiintynyt ajatus oli, että alpakat olivat mukavan oloisia ja leppoisan tuntuksia sekä viisaan näköisiä eläimiä. Oman elämän eläinkokemuksista nousivat mieleen maatyöt hevosten kanssa. Haastateltavat vielä korostivat, ettei silloin ollut alpakoista tietoaakaan.

*Niin pehmeästi tuputtelivat ruokaa naamaansa.
Oikein mukavia elukoita.*

*Hevosista on paljon muistoja. Lepposia ja
mukavia otuksia ovat nekin.*

Haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että ikääntyneille ihmisille tarjotaan erilaisia virkistysmahdollisuuksia eläintenkin välityksellä. Eläimet tuovat vaihtelua, ajankulua ja seuraa ikääntyneiden asumisyksiköihin. Tätä kannatettiin voimakkaasti myös, vaikka haastateltavat itse eivät asuneet asumisyksikössä.

*Se on kyllä loistoidea, onhan sitä lehdistäkin
saanut lukea, että niillä on valtava merkitys niinku nyt noitten
vanhusten asumispaikoissakin.*

6 YHTEENVETO

Hoivakodissa muutos rutiineihin koettiin tärkeäksi, ja se sai ikääntyneen roolin muuttumaan passiivisesta osallistujaksi. **Avoimien ovien tapahtumassa** ikääntyneet tulivat yhdessä omaistensa kanssa katsomaan eläimiä. Tällöin on ollut jo valmiiksi olettamus, että eläinten läsnäolo tekee hyvää ja ikääntyneet ihmiset ovat olleet halukkaita lähtemään eläinten pariin. Eläinten läsnäolo koettiin molemmissa tilaisuuksissa hyvänä ja se sai aikaan hyviä tunteita ja muistoja, mistä juteltiin vielä vierailun jälkeenkin. Haastatteluissa ikääntyneet toivat esiin eläinavusteisen toiminnan positiivisia vaikutuksia, eikä toiminnasta tullut ilmi mitään negatiivista. Myöskään eläinpelkoa ei ollut havaittavissa. Ikääntyneiden lausahdukset, ”*tällaista sais olla useamminkin*” ja ”*tulin niin iloiseksi tästä*” tukevat sitä johtopäätöstä, että eläinavusteisella toiminnalla voidaan saavuttaa hyviä tuloksia sosiaalisen kuntoutumisen osa-alueella.

Selvityksen perusteella alpakoiden vierailut ja eläinavusteinen toiminta vahvistavat iäkkäiden sosiaalisia kontakteja ja vuorovaikutusta. Iäkkäät kommunikoivat eläinten läsnä ollessa enemmän toistensa, henkilökunnan, eläinten ohjaajien, toisten osallistujien ja myös eläinten kanssa. Tämän voidaan katsoa lisäävän ikääntyneen osallisuuden ja toimijuuden tunnetta. Muutokset

rutiineihin, hellyyden osoittaminen ja kokeminen, muistojen herääminen sekä miellyttävien tunnetilojen herääminen lisäävät voimaantumisen tunnetta. Opinnäytetyössä aiemmin viitatuissa tutkimuksissa on osoitettu, että eläimen läsnäolo lisää vuorovaikutusta ja hyvän olon tunnetta, mitä myös selvityksen tulokset tukivat.

Mahdolliseksi esteiksi eläinavusteiselle toiminnalle saattavat muodostua ikääntyneen ihmisen eläinpelko ja allergiat. Allergia- ja astmaliitto vetoaa ohjeistuksessaan (2013), ettei lemmikkejä saisi päästää julkisiin tiloihin, kuten kouluihin tai kirjastoon. Samaa ohjeistusta noudatetaan monissa ikäihmisten asumisyksiköissä ja seurakuntien tiloissa. Tämä perustellaan sillä, että suomalaisista noin 15 prosenttia on allergisia eläimelle. Monet allergiset eivät pysty oireiden takia olemaan eläinten lähellä. Myös astmaatit voivat oireilla eläinpölystä ja saada siitä astmakohtauksen. Runsas eläinpöly huonontaa sisäilmaa, mikä vaikuttaa erityisesti allergisten ja astmaatikoiden terveyteen. Jos eläimet kuitenkin päätetään sallia julkisissa tiloissa, täytyy asiasta kertoa näkyvästi sisäänkäynnin yhteydessä. Lemmikeille sallitun tilan olisi myös hyvä olla erillinen alue ja sen siivoukseen tulisi kiinnittää normaalia enemmän huomiota. (Allergia- ja astmaliitto 2013.) Toisaalta alpakka on hyvin vähän allergisoiva eläin, joten tältä kannalta se voi sopia eläinavusteiseen toimintaan paremmin, kuin koira, kissa tai hevonen. Alpakat myös vierailevat sisätiloissa lyhyen aikaa, jolloin sisäilman huononemista ei välttämättä ehdi tapahtua.

Myös eläinpelkoa on mahdollista vähentää lempeiden alpakoiden kautta, mutta toiminta tulee aina olla asiakaslähtöistä, eikä ketään pidä pakottaa tekemään mitään, mitä ei halua. Eläinpelon lievittämiseen tai poistamiseen tarvitaan pitempiaikaista olemista eläinten kanssa ja asiantuntevaa ohjaajaa. Lyhyissä vierailuissa tämä ei ole mahdollista, jolloin eläinpelkoiset yleensä jäävät toiminnan ulkopuolelle tai eivät osallistu ollenkaan. Eläinavusteisen toiminnan tarkoitus on tukea ikääntyneen ihmisen sosiaalista toimintakykyä, ei alentaa sitä tai tuottaa epämiellyttäviä tuntemuksia.

Eläinavusteisen toiminnan ohjaajan tulee olla hyvin tietoinen kohderyhmästä ja sen mahdollisista rajoitteista ja mahdollisista tavoitteista. Samoin hänen täytyy

luonnollisesti tuntee hyvin eläin, mitä käyttää toiminnassaan. On tiedostettava, että tuttuakin eläin voi käyttäytyä yllättävästi uudessa tilanteessa. Ikääntyneiden ja eläimiin tottumattomien ihmisten arvaamaton käytös voi toisinaan olla haaste eläinavusteisessa toiminnassa. Ohjaajan täytyy olla koko ajan tarkkana ja mukana tilanteessa turvatakseen sekä eläimen että asiakkaan turvallisuuden. Hyvin suunniteltuna ja toteutettuna eläinavusteinen toiminta voi tuottaa kohderyhmälle yhteisen mukavan ja tunnetäyteisen kokemuksen. Eläinavusteisessa toiminnassa eläin ei aina ole pääosassa, vaan eläin voi vain läsnäolollaan saada aikaan toivottuja reaktioita ja tunnetiloja. Eläimen käyttö voi olla hyvin perusteltua eri ikäisten ja erilaisten ihmisten kanssa työskennellessä.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tämän työn tarkoitus oli selvittää ikääntyneiden ihmisten kokemuksia eläinavusteisesta toiminnasta, missä käytettiin alpakoita. Kokemuksia kerättiin kahdessa eri tilanteessa, missä haastateltavia ja havainnoitavia oli kaikkiaan kuusi. Havainnoitaessa ei voinut kuitenkaan välttää myös muiden osallistujien havainnointia. Molemmissa tilaisuuksissa ikääntyneitä oli enemmän, kuin vain selvitykseen valikoituneet, ja he kaikki vaikuttivat ilmapiiriin ja tapahtumiin. Havainnointimateriaalia kertyi siis runsaasti, vaikka pääpaino oli etukäteen valituissa henkilöissä.

Havainnointiin ja haastatteluihin saatiin lupa hoivakodin johtajalta. Avoimien ovien tapahtumassa tehtävään selvitykseen oli pyydetty lupa alpakkatilan yrittäjältä. Hyvä tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkittavilta saadaan osallistumisestaan suostumus, tutkittavalle kerrotaan kaikki oleellinen tieto, mitä tulee tapahtumaan ja varmistetaan, että tutkittava on tiedon ymmärtänyt. (KvaliMOTV i.a.) Ennen havainnointia selvityksen tekijät esittelivät itsensä ja kertoivat tutkimuksen tarkoituksen sekä sen, mihin tutkimusmateriaalia

käytetään. Selvitystä tehtäessä otettiin huomioon havainnoitavien ja haastateltavien itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus sekä yksityisyys sekä varmistettiin, ettei kenenkään henkilöllisyys paljastunut, eikä nauhoitettu materiaali, valokuvat tai havainnointimateriaalit päätyneet ulkopuolisille. Avointen ovien tapahtumassa yksi ikääntynyt antoi luvan myös kasvojen kuvaamiseen ja liittämiseen osaksi opinnäytetyötä. Haastattelutilanteessa painotettiin, että osallistuminen on vapaaehtoista ja siitä voi kieltäytyä missä vaiheessa tahansa. Itse haastattelussa tunnelma pyrittiin pitämään rentona ja välittömänä.

Ennen haastattelua osallistujille kerrottiin, mihin tarkoitukseen vastauksia ja nauhoituksia käytetään ja että tallenteet eivät pääse ulkopuolisten käsiin ja ne tuhotaan välittömästi, kun kirjallinen työ on tehty. Vielä ennen haastattelun aloittamista varmistettiin osallistujien ymmärrys siitä, mihin haastattelun aineistoa käytetään, ja pyydettiin suostumus haastatteluun.

Selvityksen tekijöillä oli vahva ennako-oletus omiin kokemuksiin perustuen siitä, että alpakkavierailut tuottavat hyvää mieltä ja iloa. Ennako-oletuksista huolimatta haastattelut ja havainnoinnit pidettiin neutraaleina ja myös negatiivisiin havaintoihin ja haastatteluihin oli varauduttu. Haastattelukysymykset eivät olleet johdattelevia. Merkille pantavaa haastattelijoiden tai haastatteluparin myötäilyä ei tapahtunut. On mahdollista, että vastaukset olisivat olleet monisanaisempia, jos kysymykset olisi tehnyt tuttu henkilö tai jos ikääntyneet olisivat keskustelleet aiheesta keskenään. Toisaalta osalla selvitykseen osallistuneista ikääntyneistä oli lähimuistin kanssa ongelmia, minkä takia haastattelu välittömästi tapahtuman jälkeen ja toisen ikääntyneen ihmisen kanssa tuki asioiden mieleen palauttamista ja keskustelua. Havainnointi ja haastattelut onnistuivat kuitenkin ennako-odotusten mukaisesti ja tuloksia voidaan pitää luotettavina.

7.2 Tulosten hyödynnettävyys

Selvityksen tuloksia voi hyödyntää kaikissa kunnallisissa, yksityisissä ja kolmannen sektorin ikääntyneille ihmisille suunnatuissa palveluissa, esimerkiksi palvelutaloissa, hoiva- ja seniorikodeissa, päivätoiminnassa, kotihoidossa sekä

seurakuntatyössä. Tuloksia voivat hyödyntää myös työelämän yhteistyökumppani ja muut eläinavusteista työtä tekevät henkilöt ja yritykset. Selvityksen tulokset ovat hyödynnettävissä yrittäjän mainonnassa esimerkiksi yrittäjän omilla kotisivuilla. Vaikka opinnäytetyön pääpaino on ikääntyneissä, voi selvityksen tuloksia hyödyntää soveltaen myös muiden asiakasryhmien kanssa.

Tähän selvitykseen osallistuneet ikääntyneet ihmiset olivat kognitiivisilta ja sosiaalisilta taidoiltaan vielä varsin kykeneviä ja hyväkuntoisia. Jatkoselvityksen kohteena voisi olla myös huonompikuntoisten ikääntyneiden kokemusten kartoittaminen eläinavusteisesta toiminnasta. Jos ihmisen on vaikea tuottaa puhetta ja muutkin kognitiiviset kyvyt ovat heikentyneet, on kokemuksen selvittäminen haastava tehtävä. Tällöin selvityksessä tulisi olla mukana enemmän ikääntyneen tuntevia henkilöitä, esimerkiksi hoivakodin henkilökuntaa ja läheisiä, jotta eleitä, ilmeitä ja sanoja voisi tulkita luotettavasti. Selvitys tulisi olla myös pidempiaikainen ja sisältää useampia eläinavusteisia kohtaamisia.

Jatkoselvitystä voisi tehdä myös siitä miten osallistavaa eläinavusteista toimintaa voisi kehittää ikääntyneiden ihmisten hoidossa. Uudenlaiset pienryhmäkodit voivat antaa mahdollisuuksia myös eläinten hoitamiseen. Tähän työhön osallistuneilla ikääntyneillä nousi useasti puheeksi oman elämän muistot kotieläinten hoitamisesta. Muistot olivat selkeästi hyviä, huolimatta siitä, että nuoruus on saattanut olla raskaan työn täyttämä. Muistelu itsessään on tunnustettu henkilökohtaiseksi oman identiteetin lujittamisen ja elämänhallinnan resurssiksi. Oman menneisyyden tunnistaminen ja sen mahdollisesti vähemmän miellyttävienkin muistojen hyväksyminen voi auttaa sopeutumaan ikääntymisen mukanaan tuomiin haasteisiin ja vaikeuksiin. (Heikkinen & Marin 2002, 203.) Kanojen, alpakoiden, hevosten ja lehmien kanssa tehtävät päivittäiset askareet voisivat edesauttaa muistisairauksien ja muiden ikääntymisen mukanaan tuomien vaivojen kanssa elävien fyysistä ja psyykkistä terveyttä.

7.3 Oma ammatillinen kasvu

Selvityksen tekeminen tuki käsitystämme siitä, miten tärkeää on asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien puolelle. Sosionomin työkenttä on juuri tätä ja myös kirkon diakoniatyön koko perusajatus on siinä, että pyritään tavoittamaan ja auttamaan heitä, joita muu apu ei tavoita. Ikääntyneet ovat näistä yksi ryhmä.

Vaikka ikääntyneiden palvelut ovat Suomessa kohtuullisen hyviä, ei ikääntynyt väestö aina saa ääntänsä kuuluville, ei osaa, jaksa tai kykene tuomaan ilmi tarpeitaan ja toiveitaan. Heillä ei ole välttämättä käytössään nykyajan tiedonhankintakanavia ja he ovat mahdollisesti tottuneet tyytymään siihen, mitä heille annetaan, eivätkä osaa pyytää tai vaatia muuta. Siksi ikääntyneen ihmisen hyvinvointia tukevien menetelmien testaamista ja ylläpitämistä tulisi tuoda kaikin puolin esiin sosiaalialan työssä. Eläin- ja luontoavusteinen toiminta on vain yksi, mutta ei suinkaan vähäinen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä.

Ennen 1990-luvun lamaa kirkon **diakoniatyö** oli hyvinkin ikääntyneeseen väestön osaan painottuvaa ja sisälsi paljon toimintaryhmiä ja virkistysretkiä. Lama toi työhön aivan uuden näkökulman ja siirsi painopisteen välitöntä hätää kärsivien auttamiseen ja yhteiskunnan tukiverkoston paikkaamiseen. Tämä työ on tullut diakoniatyöhön jäädäkseen eikä voimavaroja juuri muuhun ole. Kuitenkin diakoniatyö vaatii kokeiluja ja uusien toimintatapojen kehittämistä. Ikääntyneen väestön yhdeksi suurimmaksi haasteeksi on nousemassa yksinäisyys, joka on kokonaisvaltaisesti ihmisen hyvinvointia uhkaava tekijä. Yksinäisyyden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn tai lievittämiseen voisi eläinavusteinen toiminta tuoda uudenlaisia työn tekemisen malleja. Diakoniatyöntekijän ammatilliseen kasvuun kuuluu löytää uusia mahdollisuuksia ja kokeilla ennakkoluulottomasti uutta. Diakoniatyöntekijöiden ammattitaitoon ajatellaan usein myös kuuluvan mahdollisuus käyttää enemmän aikaa ihmisten kuunteluun ja psyykkiseen tukemiseen.

Verkostoituminen viranomaistahojen ulkopuolellekin on sekä diakonian että sosionomin työn kannalta hedelmällistä. Yhteistyötä voi tehdä hyvinkin eri tahojen kanssa. Lupa- ja suostumusasiat poikkeavat kunnittain ja yksiköittäin, mutta kokemuksemme perusteella hyvin suunniteltu ja perusteltu toiminta on

toteutettavissa ja on kannattavaa. Turvallisuus- ja vastuukysymykset tulee olla selvitetty ennen toiminnan aloittamista, jotta vältetään ikäviltä ja ennakoimattomilta yllätyksiltä. Tämä kuuluu myös sosionomin ja diakonityöntekijän osaamiseen. Omalta osaltamme opinnäytetyöprosessi on lisännyt rohkeutta ehdottaa ja tuoda omaan työhön vaihtoehtoisia menetelmiä.

Ammatillista kasvua on tapahtunut opinnäytetyöprosessin aikana myös ammattikorkeakoulutasoisen kirjallisen työn tuottamiseen. Kumpikaan opinnäytetyön tekijöistä ei ollut aiemmin tehnyt ammattikorkeakoulutasoista opinnäytetyötä. Tämän prosessin jälkeen tekijöille on syntynyt kyky erottaa tieteellinen teksti ja suhtautua kriittisesti kirjoituksiin, missä ei ole esitetty tarkkaan viitteitä ja lähteitä sekä käytettyjä menetelmiä. Sosionomi tarvitsee työssään oikeaa kirjoitusotetta, taitoa etsiä tietoa luotettavista lähteistä ja kertomaan, mistä on tietonsa hankkinut. Myös diakoniatyöntekijä tarvitsee työssään monenlaista tiedonhankintaa ja sujuvaa kirjoittamista. Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut käsitystämme siitä, että tieto tulee osata hakea luotettavista lähteistä. Kriittinen ote työhön ja toimimattomien menetelmien esiintuominen ja toteaminen ovat tärkeä osa sekä sosionomin että diakonin työtä.

Selvityksessä käytetyt apuvälineet osoittautuivat tehokkaiksi. Havainnointilomake (Liite 1) oli tarpeeksi helppotäyttöinen ja havainnoitavat asiat oli hyvin mietitty valmiiksi. Myös helpot haastattelukysymykset (Liite 2) tukivat vastausten saantia, koska ikääntyneillä on usein kognitiivisia ja aistillisia ongelmia. Valokuvaus ja nauhoitus mahdollistivat tilanteen uudelleen läpikäymisen ja valokuvilla pystyimme välittämään tunnelmaa myös eteenpäin.

Opinnäytetyöprosessi ja selvityksen tulokset vahvistivat käsitystämme siitä, että ihminen iästä riippumatta on kokonaisvaltainen olento, joka tarvitsee tarpeidensa tyydytystä monilla eri elämän alueilla. Ikääntyminen, sairaudet, yksinäisyys ja syrjäytyminen tuovat rajoituksia elämään, mutta se ei poista ihmisen perustarvetta olla yhteydessä luontoon, eläimiin ja muihin ihmisiin. Meidän ihmisten kanssa työskentelevien, olimmepa sitten kunnan, järjestön, yhtiön tai kirkon palveluksessa, olisi muistettava tämä ja kokeiltava rohkeasti erilaisia menetelmiä työssämme.

LÄHTEET

- Allergia- ja astmaliitto 2013. Lemmikit julkisissa tiloissa. Allergia- ja astmaliiton ohje 12/2013. Viitattu 7.5.2017.
https://www.allergia.fi/site/assets/files/1456/lemmikit_julkisissa_tiloissa_kuten_kirjastoissa_ohje.pdf
- Green Care Finland ry. Viitattu 30.12.2016. <http://www.gcfinland.fi/green-care/>
- Haake, Marika & Pulkkinen, Pirjo & Pellinen, Kirsi. 2016. Ammatillinen koira-avusteinen työskentely sosiaalialalla. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutus ohjelma sosionomi (AMK) -kirkonnuorisotyönohjaaja/-diakoni. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki.
- Heikkinen, Eino & Marin, Marjatta (toim.) 2002. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi.
- Helin, Matti & Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla. 2010. Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Heinimäki, Jaakko 2002. Pyhät. Pieni mies jalustalla ja pyhiä naisia. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2006. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkanen, T. 2013. Turpaterapiaa ja karvaista kaveruutta: Ihmisen ja eläimen välinen suhde sekä koetut vaikutukset hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.
- HyvänMielen alpakat. Viitattu 1.12.2016.
<http://www.hyvanmielenalpakat.com/toiminta/palvelut.html>
- Högfors, Anna. 2011. Eläinavusteinen terapia. Esite laaman ja alpakan avulla toteutettavasta terapiasta. Opinnäytetyö. Toimintaterapian koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/33548/Hogfors_Anna.pdf?sequence=1
- Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House.
- JEDU. Oulaisten ammattiopisto. Sufuca-projekti 2008-2010. Viitattu 1.1.2017.
<http://www.sufuca.fi/fi/index.html>

- Kivelä Sirkka-Liisa 2012. Hyviä vuosia. Arvokas ja turvallinen ikääntyminen.
Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kuntoutussäätiö. Kuntoutusportti. Sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 23.3.2017.
<https://kuntoutusportti.fi/kuntoutujalle/kuntoutuksen-jaottelut/sosiaalinen-kuntoutus/>
- KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hyvä tutkimuskäytäntö. Viitattu 26.9.2017.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Havainnointi. Viitattu 13.3.2017.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html
- Malin, Minna-Helena. 2010. ”Kyl maar siin sit kesä aikaan rupee liikkumaan ku siin on noit polkuiki tehty...” Viherympäristön aktivoivat vaikutukset ikäihmisten palvelutaloyhteisössä. Pro gradu. Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201507211711>
- Ojanen, M. 2011. Hyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Pichot, T. 2011. Animal- Assisted brief therapy: a solution-focused approach. New York: Taylor & Francis Group, LLC.
- Sirkkola, Heikki ja Kivikari, Pirkko 2003. Alpakka ja laama. Kasvattajan käsikirja. Hämeenlinna: Vet Eliö julkaisut.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 30.12.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Sosiaali- ja terveystalot. Kuntoutus. Viitattu 30.12.2016. <http://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>
- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Viitattu 23.3.2017.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69933/ISBN_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1
- Steed, Heather N & Smith, Barbara S. (edit.) 2008. Animal Assited activities for geriatric patients, Pages 49-61, journal Activities, Adaption, Aging.
http://dx.doi.org/10.1300/J016v27n01_04
- Suomen alpakkayhdistys ry. Viitattu 8.1.2017. www.alpaca.fi

Vanhuspalvelulaki 980/2012. Viitattu 19.08.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Viro, Voitto.1980. Toni, veljeni. Arvi. A. Karisto oy Kirjapaino.

LIITTEET

Liite 1: Havainnointilomake

Havainnointi tapahtuu kuvaavin sanoin + ja - merkkejä hyväksikäyttäen.

1. Mikä on yleinen ilmapiiri alussa?

- Avainsanoja:
- + iloinen, odottava, pirteä, rentoutunut, rauhallinen, innostunut
- - jännittynyt, pelokas, välinpitämätön, vihainen, rauhaton

2. Muuttuuko ilmapiiri eläinten läsnä ollessa?

3. Yksittäisten ihmisten tunnereaktiot, eleet, ilmeet.

- + hymy, nauru, puhe, laulu, rauhalliset ja lempeät liikkeet, halu koskettaa, katsekontakti eläimiin
- - suru, itku, otsan rypistyminen, suun kiinni pitäminen, muualle katselu, nukahtaminen, haluttomuus koskettaa/osallistua

4. Minkälaisia reaktioita eläimen koskettaminen aiheuttaa?

5. Syntyykö luonnollista vuorovaikutusta asukkaiden kesken sekä henkilökunnan kanssa? Entä vierailijoiden kanssa?

- + keskustelun lisääntyminen, katsekontaktit, muistojen kertaaminen
- - keskustelu ja kontaktit vähenee, kontakti on pelko- tai vihapainotteista

6. Minkälaisia sanallisia kommentteja alpakoiden kohtaaminen sai aikaan?

- Vapaata sanojen poimimista

	ennen alpakoiden tuloa	alpakat tilassa	havainnoitava 1	h 2	h 3	h4
Ilmapiiri	+ -					
yksittäiset tunnereaktiot						
eläinten koskettaminen						
sanalliset kommentit						
vuorovaikutuksen synty						

Liite 2: Haastattelukysymykset

Hoivakoti:

1. Miltä tuntui, kun alpakat tulivat sisään?
2. Minkälaisia tunteita se herätti?
3. Toiko eläimen läsnäolo joitain muistoja mieleen?
4. Mitä mieltä olet siitä, että eläimiä tuodaan asumisyksiköihin?

Avointen ovien tapahtuma:

1. Miltä tuntui, kun tulit avointen ovien tapahtumaan ja näit eläimet?
2. Minkälaisia tunteita alpakoiden näkeminen herätti?
3. Toiko eläinten läsnäolo joitain muistoja mieleen?
4. Mitä mieltä olet siitä, että eläimiä viedään ikääntyneiden asumisyksiköihin?

Liite 3: Kirjallinen suostumus

KIRJALLINEN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan sosionomiopiskelijoiden Sari Hirvosen ja Päivi Kantosen haastatteluun aiheesta kokemuksia alpakoiden vierailusta hoivakodissa. Minulle on selvitetty, että haastattelut käsitellään luottamuksellisesti, niistä ei voi tunnistaa henkilöllisyyttäni ja niitä käytetään vain opinnäytetyö tarkoitukseen. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki haastattelun nauhoitteet ja muistiinpanot hävitetään.

Suostun tutkimuksen tekemiseen ja haastattelujen nauhoittamiseen.

Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

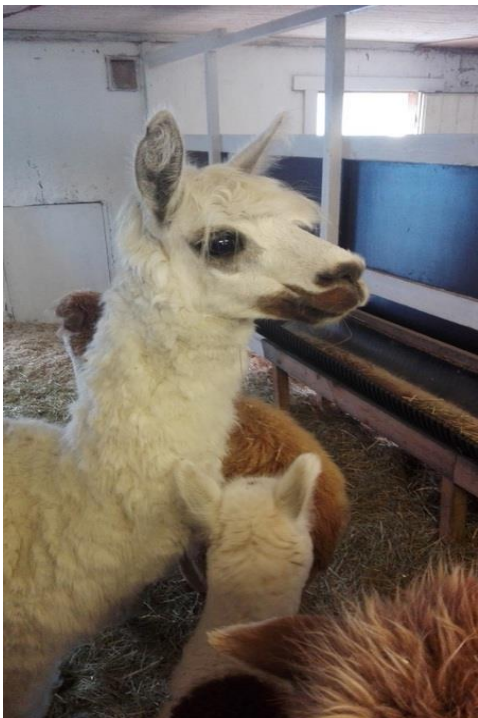
Opinnäytetyöstä voi saada tarkempia tietoja:

Sari Hirvonen

Päivi Kantonen

Liite 4: Valokuvia

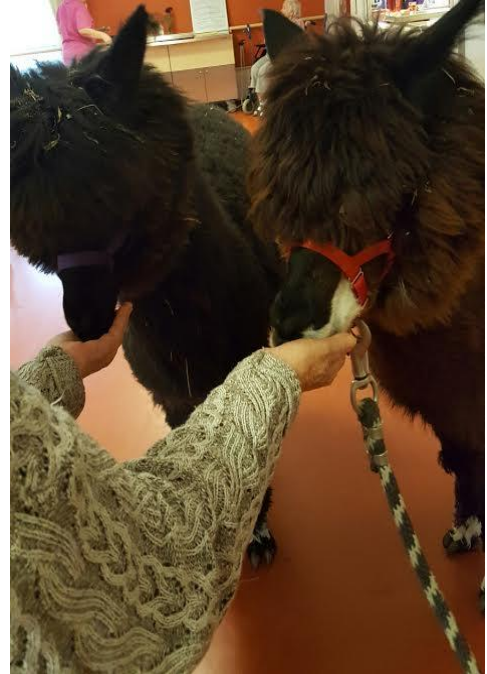
Alpakkatilan avoimen ovien tapahtuma

Hoivakodissa

Liite 5: Linkkejä alpakkayhdistysten ja -kasvattajien sivuille

<https://aliollinalpakkatila.fi/alpakat/alpakat-elaimena/>

<http://www.alpaca.fi/info/alkakka/>

<http://www.alpakkaterapia.fi/>

<http://www.humisevaharju.fi/alkakka-vs-laama>

<http://www.hyvanmielenalpakat.com/>

<https://www.metsankylannavetta.fi/metsankylan-alpakat/mita-alkakka-tarvitsee/>